

*Szent Erzsébet-konferencia*

ÖNKÉNTES ÖNZETLENSÉG,  
MINT A HITELES SZERETET-SZOLGÁLAT ÚTJELZŐJE

BEER MIKLÓS  
püspök

Keresztapámról tudtam a családi elbeszélésekből, hogy ő „önkéntes” volt. Mint fiatal mérnök, önkéntes katonának jelentkezett. Nem nagyon ismerem a részleteket, de az tény, hogy hadifogolyként majd három évet töltött fogolytáborban. Van egy fényképem is róla, katonaruhában zászlósi rangban.

Egy másik személyes élményt Rómából hoztam. A Szentévbén mindenütt találkoztam kedves-mosolygós „volontari” csoportokkal, akik információt adtak, készségesen segítettek a zarándokoknak.

A „ne tudja a bal kezed, hogy mit tesz a jobb” jézusi tanácsa is mindig jelen volt egyházunk legszebb megnyilvánulásainál. A minden érdek nélküli segítségnyújtás, a számítás nélküli „szentferenci” könnyedség újra és újra felbukkan szentjeink, hiteles keresztény testvéreink életrajzaiban. Sokszor szembesülünk azzal a dilemmával, hogy az intézményes egyház fizetett alkalmazottai nem törik-e le a krisztusi szeretet lendületét? Elkötelezett cserkészként gyakran feltesszük ugyanezt a kérdést: legyen-e a cserkésznek fizetett alkalmazottja vagy sem? Kénytelenek vagyunk kompromisszumokat kötni, de legalább magát a problémát nem szabad szem elől tévesztenünk.

Szent Erzsébet személye az idei esztendőben sajátos megvilágításba került. Az önzetlen önkéntesség kérdését éppen az ő személyén keresztül próbálom körbejárni.

Az önkéntesség olyan magatartás, amely valamiféleképpen a szabadság-függetlenség, a kényszertől való mentesség érzületéből fakad. A lelki felnőtte válás egyik aspektusa éppen az, hogy szabad, felelős döntést tudok hozni. Visszagondolva gyerekkori élményekre, sokszor bosszankodtam, amikor szüleim valamire felszólítottak: Menj a nagymama elé! Segítsd a kosarat! Vidd ki a szemetesvödröt! Hozz be fát a tűzre! Sokszor azért voltam durcás, mert szégyelltem, hogy ez nem magamtól jutott az eszembe. Ugyanakkor büszke voltam, amikor kérés nélkül tettem valamit. Valamit, amit észrevettem, mint feladatot, értékes tettet, amivel jót tehettem. Egy másik lehetőség az önkéntesség megnyilvánulására, amikor kihívásként jelenik meg: Ki vállalja? Ki tudja megtenni? Ki vállalkozik rá? Ki hajlandó?

Az első megválaszolandó titok, kérdés az, hogy mi az indítéka az önkéntességnek? Hogyan alakul ki egy gyermekben a készség?

Bizonyára fontos szerepe van a nevelésnek, a szülői példának és egyáltalán a környezetnek. Ezt nem lebecsülve – éppen Szent Erzsébet életútját elképzelve – észre kell vennünk ebben is a kegyelmi adottságot, a személyre szóló, karizma-jellegű eredetet. Sokszor megállapítottuk már, hogy nincs racionális magyarázat arra, hogy II. András király és Merániai Gertrúd leánya miért lett szent. Feltételezhetjük az udvari papok, nevelők hatását, de ezzel együtt a kiválasztottság ténye is éppen olyan jelentős szempont személyiségének megértésében. Ennek a kettős hatásnak a figyelembevételével tekintünk a személyiségformálódás titkára. Természetesen a gyermekkorban csak ez a két tényező játszik szerepet, de a felnőtté válás során egyre inkább az önnevelés, a napi döntések felelőssége is szóhoz jut. A személyi érettség kérdésének felvetése ma egyre aktuálisabb. A nevelési elvek személyi értékek mentén kristályosodnak ki. A „készség” olyan jellemvonás, ami az ember egész életére kihat. Amit csak elképzelni tudunk Szent Erzsébet legendái, életrajzai nyomán: azonnal kész volt arra, hogy másoknak örömet szerezzen, másokkal együtt érezzen, azonnal segítségre siessen. A „készség” olyan érték, amelyre minden szülő és nevelő tudatosan figyelhet, és hívő emberként jézusi jellemvonásként figyelnie is kell. A keresztény nevelésben olyan eszményeket és olyan eszményképeket kell bemutatnunk, amelyek valóban vonzóak tudnak lenni a gyerekek számára. Mindnyáján átéljük gyermekkorunkban a mesék, a történetek, később a regényalakok, filmhősök gondolkodásunkat meghatározó szerepét. Ezen a ponton csupán azt szeretném hangsúlyozni, hogy az önkéntességnek a gondolkodásunkban, értékrendünkben fontos és kétségbevonhatatlan helye van. Hittel valljuk Jézus Krisztus személyében, hogy az Atya akaratának teljesítése az Ő „eledele”, létének értelme. „Ime eljövök Uram, hogy teljesítsem azt, amit kívánsz.”

Talán még jobban megvilágíthatjuk az önkéntességnek, vagy ha jobban tetszik a szívből jövő készségnek a humánusmot érintő értékét, ha a hiányát szemléljük.

Valahol hallottam ezt a gondolatot: nagy dolgokra készülődünk hosszasan, lázasan, pedig csak készen kellene állnunk a valóban nagy dolgokra. A mindig „ugrásra kész” derűs szeretet az igazi „emberség” jellemvonása, ahogy – hitünk szerint – Isten elgondolt bennünket és Fiában meg is mutatta.

Fájó-szomorú, lehangoló élmény, ha már egy gyerek unottan, kellenül lép ki reggel a kapun. Lassú, kényszeredett. Hiába kérlelik, hiába hívják – nem mozdul. A „nincs kedvem” alapállású gyerek arcán nincs derűs mosoly. Természetes, hogy az emberi kapcsolatok itt csak kényszer-parancs görcein át léteznek.

A „készség-telenség” az önzés gyümölcse. Parancsszóval, fenyegetéssel, büntetés-emlegetéssel csak ideig-óráig lehet fenntartani valamiféle kapcsolatot.

Az önkéntesség minden hivatásnak is a gyökere. Pedagógus, pap, orvos élete ideális esetben önként vállalt elkötelezettséget tételez fel. Bátorság kell hozzá. Ahogy a romantikus katona-történetekben a veszélyes feladatra önként jelentkezőket kérnek, ugyanígy a legmagasztosabb hivatásokra is csak önként szabadna vállalkozni. Az önkéntesség jézusi példáját így olvassuk János evangéliumában: „[...] azért szeret az Atya, mert odaadom az életemet, hogy majd újra visszavegyem. Nem veszi el tőlem senki, magam adom oda, mert van rá hatalmam, hogy odaadjam és van rá hatalmam,

hogy visszavegyem.” (Ján 10,17–18.) Ebből az is kiolvasható, hogy az önkéntesség lelki-személyi érettséget, lelki hatalmat is feltételez.

Ha a szabadon vállalt, belső késztetésű mások felé fordulás az önzés-önérdek rab-ságától lehetetlenné válik, akkor nyilvánvaló, hogy az önkéntesség belső indítéka az önzés-érdektől való felszabadulás, a szeretet. A szeretet-himnusz filozófiája éppen az önzetlenség. A magáról megfélelkező ajándékozó jóság. Szent Erzsébet – Szent Ferenc lelki rokona és kortársa – attól vált hiteles kereszténnyé, hogy önzetlenül tudott másokon segíteni.

Az önkéntesség és a szeretet egymást erősítő tényezők. Minél nagyobb a szeretet, annál nagyobb az önzetlen áldozatvállalás is. Jézus a csúcson az életáldozatot nevezi, és a saját önfeláldozásával ad hitelt ennek az állításának. „Senki sem szeret jobban, mint az, aki az életét adja barátaiért.” (Ján 15,13)

Egyházunk missziós küldetése, amire a „városmissziók” mozgolódása is rávilágít, elsősorban a hiteles keresztény-krisztusi jelenlétünkre épül. A hiteles jelenlét pedig egyértelműen azt jelenti, hogy a hitünk-ből fakadó sorsközösség-vállalással, krisztusi szeretettel segítséget nyújtunk körülöttünk élő elesett embertársainknak. Jézus magatartása és a szentek közvetítő példája mutat irányt. Ahogy Szent Erzsébet és Boldog Kalkuttai Teréz észrevették a segítségre szorulókat, úgy kell nekünk is részt vállalnunk jelenlegi társadalmunk nyomorúságának enyhítéséből. Ez vonatkozik a lelki nyomorúságra, az oktatásra-nevelésre éppúgy, mint a szegénység, betegség, hajléktalan-lét ezernyi áldozatára. Az arányok tekintetében még sok pótolnivalónk van. A ‘martyria’, ‘leiturgia’ és ‘ diakonia’ hármas feladatából a harmadik még mindig a legelhanyagoltabb. Templomtatarozás, intézményfenntartás, piár-tevékenység és szociális gondoskodás között nagyon nyílik az „olló”. Jelenlegi egyházi életünk elsődleges hitele azon múlik, hogy próbálunk-e javítani ezen az aránytalanságon. Éppen ezért örülök a Katolikus Karitászból születésének. Örülünk a megalakuló új karitászcsoportoknak. A pápai körlevél is ebbe az irányba mutat (Deus caritas est).

Keresztény jelenlétünk másodlagos hitele az önkéntes-önzetlenség.

A Katolikus Karitászból is intézményesült. Természetes, hogy szükség van irodára, adminisztrációra, reklámra, raktárra, szállítóeszközre. Szükség van fizetett munkatársakra, alkalmazottakra. Az állandó kontroll-kérdés éppen ezért csak az lehet, hogy miközben „szervezzük” a segítségnyújtást, tudunk-e önkénteseket találni, tudunk-e vissza-visszatérni az önzetlenség lelkületéhez.

Az önzetlen-önkéntes szeretet-szolgálat egyik fontos területe a szabadidő odaáldozása. Panaszkodunk az ifjúság sodródása miatt? Ki szervez nekik szabadidős programokat, kirándulásokat, klub-foglalkozásokat, táncházat, film-klubbot, színjátszó-kört? A katekézist csak „óraadó” hitoktatók végezhetik? A betegek ápolása – uniós pályázatok szírhangjai mellett – valóban pénz-kérdés? A cigányság szolgálatát mikor vállaljuk fel végre? Egy keresztény embernek (ha valóban az), akkor nem a drága külföldi nyaralások, vagy tanulmányutak fogják kitölteni az idő és pénz-lehetőségeit, hanem eszébe fog jutni valamiféle „non profit” tevékenység, szolgálat.

Talán az önkéntesség még jobban megtalálható, de nagy a kísértés, s kérdés, hogy meg tudjuk-e őrizni az önzetlenségünket. Ruhaosztás, ételosztás, adomány-gyűjtés sokféle próbatétele a szeretet-szolgálatnak. Leronthatja a legszebb akciót is a féltékenység, hiúság, szereplési vágy.

Az önkéntes-önzetlen segítségnyújtás egyik területe az adomány-gyűjtés. Természetbeli, vagy pénzadomány mindig fontos segítséget jelent. Amikor az adományozó neve, az adóból levonható járulék-igazolás kerül szóba, mindig elszomorodom. Épp a lényeg vész el. Ez már nem önzetlen segítség. Sajnos a piaci gondolkodás, az intézményesített adomány-beszéd (az „adó”) észrevétlenül kifecamítja a gondolkodásunkat. Igen, elismerem, meg kell szervezni a táradalom, az állam gondoskodását. Sajnos nem lehet az emberekre bízni a szolidaritást.

Fájó, hogy magukat kereszténynek nevező emberek is milyen okosan számítóvá válnak. A „kettős adózás” fogalma is roppant ellentmondásos. Éppen arról mondanék le, ami szuverén polgárként megtartana?

Az önkéntes-önzetlenség sajátos módja a „titokban maradás”. Szent Miklós legendái kétségtelenül hatással voltak rám. Gyerekes titkolózásaim ma már mosolygatók. Maga a titokban maradás viszont ma is a lelki nagyság, a bátorság bizonyítéka. Kétségtelen, hogy egy keresztény ember számára ott van a jézusi ígéret, a „százanynyi” jutalma, az örök javak távlata. Ezt azért – úgy gondolom – mégsem szabad a számító, érdek-gondolkodás számlájára írni. A halál utáni jutalom reménye mégiscsak „odaát” van. A bátorság indítéka lehet ugyan a lemondás az „Isten országáért”, de sohasem magyarázata az önzetlen önkéntességnek.

Szent Erzsébet éppen úgy, mint a XX. századi Szent Erzsébet, Boldog Kalkuttai Teréz, olyan nyelven beszéltek, amit mindenki megértett és senki sem értett félre: annak a Krisztusnak a nyelvét, aki „szeretett és feláldozta magát érttem.” (Gal 2,20)